

Η κωμόπολη του Μαραθώνα απέχει 42 χιλιόμετρα από την Αθήνα. Βρίσκεται σε μικρή, ανοιχτή προς τη θάλασσα πεδιάδα, όπου σχηματίζεται ευρύτατος όρμος. Έχει 12.970 κατοίκους, (ο δήμος Μαραθώνος το 2011: 33.560) που κατά κύριο λόγο ασχολούνται με τη γεωργία και το εμπόριο. Ο Τύμβος του Μαραθώνα είναι ένας γήλοφος, ύψους 9 μέτρων, όπου ετάφησαν οι 192 Αθηναίοι που έπεσαν στην περίφημη μάχη του 490 π.Χ. Λίγο μακρύτερα βρίσκεται ο Τύμβος των Πλαταιέων και το Μουσείο του Μαραθώνα.

Στη θέση Βρανάς, στις υπώρειες της Πεντέλης, βρίσκεται το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου με εικόνες που φιλοτεχνήθηκαν στην υστεροβυζαντινή εποχή. Η τεχνική λίμνη του Μαραθώνα απέχει 32 χλμ. από την Αθήνα και 6 από το Μπογιάτι. Το φράγμα έχει στρωθεί με πεντελικό μάρμαρο. Έχει στη βάση του πλάτος 48 μέτρα. Το ύψος του είναι 54 μέτρα. Η περιεκτικότητα της λίμνης είναι 41 εκατομμύρια κυβικά και η επιφάνειά της φτάνει τα 2,4 τ. χλμ.

Τηλέφωνα: Αστυνομία: 229.40.66.200. Δήμος 229.40.67.602. ΕΛΤΑ 229.40.66.669. Ταξί 229.40.66.277.

Η ιστορία του Μαραθώνα

Η μάχη των Ηρακλειδών:

Ο Επωπέας ήταν γιος του Ποσειδώνα και αδελφός του Αίολου, γενάρχη ελληνικών φύλων και ηρώων. Από τη Θεσσαλία, κατέβηκε στην Πελοπόννησο κι έγινε βασιλιάς της Σικυώνας. Όταν σκοτώθηκε, ο γιος του Μαραθώνας ή Μάραθος έφυγε από τη Σικυώνα και πήγε στην Αττική. Μετά τον θάνατό του, οι κάτοικοι της περιοχής ονόμασαν τον οικισμό τους και τον ευρύτερο κάμπο, Μαραθώνα. Αυτή είναι η απλή εκδοχή. Πάντα όμως υπάρχει και μια πιο

περίπλοκη: Ο Μαραθῶνας ἦταν ἥρωας ὄχι τῆς Σικυῶνας ἀλλὰ τῆς Ἀρκαδίας. Ὄταν ο Θησέας ἀρπάξε τὴν Ὠραία Ελένη, τ' ἀδέλφια τῆς οἱ Διόσκουροι, Κάστορας καὶ Πολυδεύκης, ξεκίνησαν νὰ τὴ βρουν. Περνώντας ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία συναντήθηκαν με τὸν Μαραθῶνα ποὺ προθυμοποιήθηκε νὰ τοὺς δείξει τὸν δρόμο. Με αὐτὸν ὁδηγὸ, ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα καὶ βρῆκαν τὴν ἀδελφή τοὺς. Κι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἔδωσε τὸ ὄνομά του στὴν πόλη καὶ στὸν κάμπο τοῦ Μαραθῶνα.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους καὶ πιο σπουδαίους δήμους τῆς Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, ὁ Μαραθῶνας συναποτελοῦσε μαζί με τοὺς δήμους Οἰνός, Τρικόρυνθου καὶ Προβαλίνθου, τὴν ἰωνικὴ τετράπολη, ἓνα ὁμοσπονδιακὸ κράτος τοῦ οὐοῦοῦ ἰδρυτῆς φέρεται νὰ ἦταν ὁ Ξούθος, γιος τοῦ Ἐλληνα καὶ πατέρας τοῦ Ἴωνα. Με τοὺς κατοίκους τοῦ Μαραθῶνα νὰ εἶναι οἱ πρῶτοι ποὺ ἀναφέρονται ὅτι λάτρεψαν τὸν Ἡρακλῆ ὡς θεὸ καὶ τοῦ ἔκτισαν ναὸ, τὸ Ἡράκλειο. Ὅλα αὐτὰ, ἐπειδὴ ἐκεῖ συνέβη ἡ πρῶτη σύγκρουση Πελοποννησίων καὶ Ἡρακλειδῶν:

Ὁ Εὐρυσθέας, ὅπως εἶναι γνωστὸ, κατατυράννησε τὸν Ἡρακλῆ, βάζοντάς του νὰ κάνει τοὺς δώδεκα ἀθλοὺς. Ὄταν ὁ Ἡρακλῆς πέθανε, ἄφησε πάνω ἀπὸ 70 γιους καὶ μίᾳ κόρη, τὴ Μακαρία. Ὁ Εὐρυσθέας τοὺς κυνήγησε κι αὐτοί, με ἀρχηγὸ τὸν Ὑλλο, κατέφυγαν στὴν Ἀττικὴ, ὅπου τοὺς φιλοξένησε ὁ Θησέας. Ὁ Εὐρυσθέας τοῦ ζήτησε νὰ παραδώσει τὰ παιδιὰ κι, ὅταν εἰσέπραξε ἀρνήση, ἐκστράτευσε ἐναντίον τῆς Ἀθήνας. Ἡ μάχη ἐγίνε στὸν Μαραθῶνα καὶ ὁ Εὐρυσθέας ἀποκρούστηκε κι ἀναγκάστηκε νὰ εγκαταλείψει. Κι αὐτὸ, ἐπειδὴ ἡ μοναδικὴ κόρη τοῦ Ἡρακλῆ, ὁδηγημένη ἀπὸ ἓναν χρησμὸ, θυσιάστηκε γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἄλλοις. Καθὼς ὁ βασιλιάς τῶν Μυκηνῶν ἐφευγε, τὸν πρόλαβε ὁ παλιὸς σύντροφος τοῦ Ἡρακλῆ, ὁ Ἰόλαος, καὶ τὸν σκότωσε. Τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι καὶ τὸ ἔθαψε σὲ ἓνα ὑψωμα, στὸν Μαραθῶνα, ποὺ τὸ ἔδειχναν καὶ τὸ ὀνόμαζαν «Εὐρυσθέως Κεφαλὴ». Δίπλα στὸ ὑψωμα, υπῆρχε μίᾳ πηγὴ ποὺ τὴν βάφτισαν Μακαρία, γιὰ νὰ θυμούνται τὴ θυσία τῆς μοναχοκόρης τοῦ Ἡρακλῆ.

Στὴν ἴδια περιοχή, κυκλοφοροῦσε καὶ ὁ ἀγριὸς ταῦρος τὸν οὐοῦοῦ ὁ Θησέας ἐπίασε ἀπὸ τὰ κέρατα καὶ τὸν ἔσυρε ὡς τὴν Ἀθήνα, ὅπου τὸν θυσίασε στὴν Ἀθηνά. Ὅμως, ἡ πιο λαμπρὴ στιγμή τοῦ Μαραθῶνα ἦταν στα 490 π.Χ., ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Μιλτιάδη κατατρόπωσαν τοὺς Πέρσες.

Ὁ Μιλτιάδης ἀρχιστράτηγος:

Όταν ο Πεισίστρατος επέβαλε τυραννίδα (δικτατορία), ο Μιλτιάδης, μέλος του γένους των Φιλαϊδῶν που θεωρούσαν προγόνους τους τον Αιακό και τον Αϊαντα, έφυγε με αποίκους στη Θράκη κι εγκαταστάθηκε στην εκεί Χερσόνησο. Το 518, υπέταξε τη Λήμνο και την Ίμβρο. Το 513 υποχρεώθηκε να ακολουθήσει τον Πέρση Μεγάλο βασιλιά, Δαρείο Α', στην εκστρατεία του εναντίον της Σκυθίας. Μαζί, ακολουθούσαν οι από τους Πέρσες εγκατεστημένοι στις ιωνικές πόλεις τύραννοι. Ο Δαρείος πέρασε τον Δούναβη και παρασυρόταν όλο και πιο βαθιά στον παγωμένο Βορρά. Οι Σκύθες πρότειναν στους Έλληνες να κόψουν τις γέφυρες στον Δούναβη, ώστε ο Δαρείος να εγκλωβιστεί κι αυτοί να τον αποτελειώσουν. Ο Μιλτιάδης συμφώνησε με την πρόταση, υποστηρίζοντας ότι έτσι οι Έλληνες θα απαλλάσσονταν μια για πάντα από τον περσικό κίνδυνο. Και θα ελευθερώνονταν η Θράκη, τα κοντά στην μικρασιατική παραλία νησιά και οι ιωνικές πόλεις που είχαν υποταχθεί στους Πέρσες.

Η πρόταση θα περνούσε, αν δεν αντιδρούσε ο Αιάκης, ο γιος εκείνος του Συλοσώντα, ήδη τύραννος της Σάμου (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Σάμου**»: Συνωμοσίες και ίντριγκες και Η ναυμαχία της Μυκάλης). Μαζί του τάχθηκε ο Ιστιαίος, τύραννος της Μιλήτου, με το σκεπτικό ότι θα έχαναν την από τους Πέρσες δοτή εξουσία τους, αν γινόταν κάτι τέτοιο.

Με όλα αυτά όμως, ο Μιλτιάδης είχε μάθει καλά τους Πέρσες και τους συμμάχους του και κυρίως την ψυχολογία τους και το πώς πολεμούσαν. Επέστρεψε στην Αθήνα μετά την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας και το σωτήριο έτος 490 π.Χ. τον βρήκε στρατηγό της φυλής του.

Η είδηση ότι «έρχονται οι Πέρσες» μεταδόθηκε από τους πανικόβλητους Αθηναίους που έτυχε να βρίσκονται στην Χαλκίδα, όταν η κατακτημένη Ερέτρια παραδόθηκε στις φλόγες. Το αρχικό ερώτημα ήταν, πού θα αποβιβαζόταν ο στρατός του εχθρού. Μαζί με τους Πέρσες του Δάτι και του Αρταφέρνη, ερχόταν στην Αθήνα, έτοιμος να αποκαταστήσει την τυραννίδα του, ο έκπτωτος Ιππίας. Κάποιοι θυμήθηκαν ότι και ο πατέρας του Ιππία, ο Πεισίστρατος, όταν για τρίτη φορά πριν από πάνω από μισό αιώνα κατέλαβε την εξουσία, από την Εύβοια ξεκίνησε. Κι αποβιβάστηκε στον Μαραθώνα, όπου πλειοψηφούσαν οι πολιτικοί φίλοι του, οι «διάκριοι». Και φιλοτυραννικοί υπήρχαν ακόμα στην Αττική. Επιπλέον, ο στρατηγός Μιλτιάδης γνώριζε τους αντιπάλους από πρώτο χέρι και ήταν της γνώμης ότι θα καταπτοηθούν, αν βρουν τους Αθηναίους απέναντί τους κι όχι να τους περιμένουν στις εισόδους της πόλης. Αποφάσισαν ότι στον Μαραθώνα έπρεπε να περιμένουν τους Πέρσες και δεν είχαν άδικο. Έστειλαν τον «ημεροδρόμο» Φειδιππίδη να ειδοποιήσει τους Σπαρτιάτες να σπεύσουν να βοηθήσουν και πήγαν να παραταχθούν στον Μαραθώνα.

Οι Πέρσες είχαν φθάσει πρώτοι και συνέχιζαν αμέριμνοι την αποβίβασή τους από τα πλοία, όταν καταπτοημένοι αντίκρισαν τους Έλληνες να παρατάσσονται απέναντί τους, σε απόσταση 1,5 χλμ. Ο Ιππίας είχε βεβαιώσει τους στρατηγούς Δάτι και Αρταφέρνη ότι το πολύ να συναντούσαν κάποια αντίσταση στην Παλλήνη, στρατιωτικά κατάλληλη γι' αυτό περιοχή.

Στο ελληνικό στρατόπεδο υπήρχε διαφωνία. Ο Μιλτιάδης πρότεινε να επιτεθούν αμέσως, ενώ άλλοι ήθελαν να περιμένουν τη σπαρτιατική βοήθεια που όμως δεν φαινόταν. Ο Φειδιππίδης τους είχε βρει να προετοιμάζονται για την γιορτή των Καρνείων που γινόταν αμέσως μετά την πανσέληνο κι ακόμα η σελήνη ήταν εννέα ημερών. Δεν μπορούσαν, είπαν, να εκστρατεύσουν πριν από τη γιορτή.

Στον Μαραθώνα, οι μέρες περνούσαν με άκαρπες συζητήσεις. Έγινε ψηφοφορία ανάμεσα στους στρατηγούς κι έβγαλε ισοψηφία. Σ' αυτή την περίπτωση, θα υπερίσχυε η γνώμη του από τους εννέα άρχοντες πολέμαρχου. Ονομαζόταν Καλλίνικος και δήλωσε ότι είχε πεισθεί από τα επιχειρήματα του Μιλτιάδη. Ο Αριστείδης, στρατηγός κι αυτός, πρότεινε να ανατεθεί στον Μιλτιάδη η γενική αρχηγία αντί να εναλλάσσονται κάθε μέρα διαφορετικός, όπως όριζε ο νόμος. Οι άλλοι δέχτηκαν.

Κάποια στιγμή, μερικοί είδαν φωτεινά σήματα να έρχονται από την Πεντέλη καθώς κάποιος άγνωστος καθρέφτιζε τις ακτίνες του ήλιου στην ασπίδα του. Ταυτόχρονα, στο περσικό στρατόπεδο σημειώθηκε κίνηση. Τα άλογα φορτώνονταν στα πλοία και ήταν φανερό πως οι Πέρσες κάτι ετοίμαζαν. Κι έτσι ήταν. Τα σήματα από την Πεντέλη ήταν συμφωνημένο σύνθημα και ειδοποιούσαν τον Ιππία και τους Πέρσες ότι η Αθήνα ήταν αφύλακτη. Και οι Πέρσες ξανάμπαιναν στα πλοία για να πλεύσουν στο Φάληρο.

Η μάχη του Μαραθώνα:

Κωπηλάτες στα περσικά πλοία ήταν Ίωνες σκλάβοι. Πολλοί από αυτούς είχαν πολεμήσει στο πλάι των Αθηναίων, στην Ιωνική επανάσταση, όταν χρησιμοποιούσαν φωτεινά σήματα

για να συνεννοούνται μεταξύ τους στη μάχη. Τα χρησιμοποίησαν πάλι. Ο Μιλτιάδης έμαθε τι γινόταν. Παρέταξε τον στρατό του: 10.000 οπλίτες, ισάριθμοι δούλοι, εξακόσιοι ή, κατά την επικρατέστερη άποψη, χίλιοι Πλαταιείς που είχαν έρθει να βοηθήσουν. Ο περσικός στρατός ειπώθηκε πως έφτανε τους 100.000 ή και τους 600.000 άντρες. Αριθμοί υπερβολικοί για τα πλοία της εποχής. Υπολογισμοί με βάση την χωρητικότητα των караβιών τους κατεβάζουν στους 30.000 και με βάση την παράταξη στη μάχη, σε 44.000 κατά τους μετριοτέρους υπολογισμούς. Αντίπαλοι που όμως προέρχονταν από διαφορετικές χώρες, με διαφορετικές τακτικές και αντιλήψεις, άσχετοι μεταξύ τους και, τη συγκεκριμένη στιγμή, ανέντοιμοι για μάχη.

Ο Μιλτιάδης τοποθέτησε στο κέντρο του δυο φυλές με βάθος παράταξης τέσσερις άνδρες κι άπλωσε τις άλλες δεξιά κι αριστερά με βάθος οκτώ άνδρες. Περίμενε ώσπου να ολοκληρωθεί η επιβίβαση των αλόγων στα πλοία ώστε να μην έχει αντίπαλο το περσικό ιππικό και διέταξε τροχάδην επίθεση. Ήθελε να καλυφθεί όσο γινόταν πιο γρήγορα το ενάμισι χλμ. που τους χώριζε από τον εχθρό για να μην υπάρξουν απώλειες από τους τοξότες των Περσών. Όσο να καλυφθεί η απόσταση, ο περσικός στρατός συνήλθε από την έκπληξη και παρατάχθηκε με τη συνηθισμένη του διάταξη: Ενισχυμένο κέντρο, αδύνατα άκρα.

Οι Αθηναίοι των άκρων τους παρέσυραν και τους ανάγκασαν σε οπισθοχώρηση. Οι Πέρσες του κέντρου πίεσαν ασφυκτικά και απείλησαν με διάσπαση τις αθηναϊκές γραμμές. Η διάλυση των περσικών άκρων όμως επέτρεψε στους Αθηναίους να συγκλίνουν προς το κέντρο και πίσω από τις περσικές γραμμές. Προκειμένου να κυκλωθούν, οι Πέρσες οπισθοχώρησαν άτακτα. Ξαφνικά, στον κάμπο του Μαραθώνα μια κωμικοτραγική σκηνή εκτυλίχθηκε: Περίπου 20.000 Έλληνες κινηγούσαν να προλάβουν υπερδιπλάσιους εχθρούς που έτρεχαν πανικόβλητοι στα πλοία τους. Κανένας δεν είχε προβλέψει μια τέτοια εξέλιξη κι έτσι δεν υπήρχε δεύτερη γραμμή άμυνας παρά μόνο το τέλος της τρεχάλας, εκεί που άρχιζε η θάλασσα. Αναπόφευκτα, εκεί στάθηκαν οι Πέρσες κι αναγκάστηκαν να δώσουν μάχη σώμα με σώμα. Σ' αυτό το είδος του πολέμου όμως οι Αθηναίοι ήταν άφθαστοι και καλά προετοιμασμένοι με τον βαρύ οπλισμό τους. Οι Πέρσες πια μόνο να φύγουν ήθελαν. Πολεμούσαν όσο τους έπαιρνε να επιβιβαστούν στα πλοία. Οι Έλληνες έφτασαν ως εκεί. Ο αδελφός του δραματοποιού Αισχύλου, Κυνέγειρος, προσπάθησε να κρατήσει με τα χέρια του ένα πλοίο. Του τα έκοψαν με μια τσεκουριά. Θέλησε να το κρατήσει με τα δόντια του. Του έκοψαν το κεφάλι.

Παρά τη λυσσαλέα μάχη, μόλις επτά από τα εξακόσια περσικά πλοία έπεσαν στα χέρια των Ελλήνων. Η νίκη όμως ήταν συντριπτική: Στο πεδίο της μάχης κείτονταν νεκροί 6.400 Πέρσες έναντι 192 Αθηναίων και άγνωστου αριθμού Πλαταιέων και δούλων. Ήταν 13 Αυγούστου του 490 π.Χ.

Ο Μιλτιάδης άφησε στον Μαραθώνα τους καταπονημένους άνδρες των δυο φυλών που είχαν δεχτεί την κύρια περσική πίεση να μαζέψουν τραυματίες, νεκρούς και λάφυρα κάτω από την επίβλεψη του Αριστείδη και με τον υπόλοιπο στρατό έσπευσε με βήμα ταχύ στο Φάληρο. Οι Πέρσες, ακόμα και μετά τη μάχη, διατηρούσαν αριθμητική υπεροχή δύο προς ένα, ενώ ο στόλος τους ήταν σχεδόν ανέπαφος. Όταν όμως έφτασαν στα ανοιχτά του Φαλήρου και είδαν τους ίδιους άγριους μαχητές που μόλις πριν από λίγες ώρες αντιμετώπισαν στον Μαραθώνα, λάκισαν. Ο φόβος του Δάτι και του Αρταφέρνη για μια δεύτερη απανωτή πανωλεθρία μέσα σε σύντομο διάστημα υπερίσχυσε της λογικής. Σκοπός της εκστρατείας ήταν να αλωθεί το Αιγαίο και να τιμωρηθούν η Νάξος που είχε αντισταθεί νικηφόρα πριν από δέκα χρόνια και η Ερέτρια με την Αθήνα που είχαν βοηθήσει τους Ίωνες στη χαμένη επανάστασή τους. Το Αιγαίο είχε αλωθεί, η Νάξος είχε κυριευθεί, η Ερέτρια είχε πυρποληθεί. Η επιτυχία των τριών από τους τέσσερις στόχους φάνταζε καλός απολογισμός. Αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Ασία.

Οι Σπαρτιάτες έφτασαν την επόμενη ημέρα: 2000 άνδρες που βρήκαν τους Αθηναίους ξενυχτισμένους να γλεντάνε τη νίκη τους. Πήγαν στον Μαραθώνα, θαύμασαν κι απήλθαν. Οι Αθηναίοι έστησαν τρεις τύμβους για τους νεκρούς της μάχης: Ένα με δέκα στήλες, μια για κάθε φυλή, με τους δικούς τους νεκρούς, ένα για τους Πλαταιείς κι ένα για τους πεσόντες δούλους που μετά θάνατον τιμήθηκαν ως ελεύθεροι και ισότιμοι πολίτες.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 22.3.2010)